

DOI: 10.30840/2413-7065.4(89).2023.295040

ЗУСТРІЧ З МІНІСТРОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОКСЕНОМ ЛІСОВИМ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЧЕНИХ НДІУ

У четвер, 21 грудня 2023 р., після шести днів пікетування вченими-українознавцями Науково-дослідного інституту українознавства (далі – НДІУ) головної будівлі (Берестейський проспект, 10) Міністерства освіти і науки України відбулася довгоочікувана зустріч делегації науковців з Міністром освіти і науки України Оксеном Лісовим.

Треба відзначити вагому роль у проведенні цієї зустрічі тимчасово виконуючого обов'язки генерального директора Директорату науки та інновацій Григорія Мозолевича, який посприяв налагодженню плідної комунікації між НДІУ й МОН.

На зустрічі були присутні Міністр МОН України Оксен Лісовий та два заступники – Михайло Винницький і Денис Курбатов. Делегацію НДІУ очолив

його директор – доктор філософії, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки Василь Чернець. Разом із ним до МОН прибули доктор філософських наук, професор, завідувач відділу військово-патріотичного виховання НДІУ Валентин Крисаченко; доктор філософських наук, професор, завідувач відділу культурології НДІУ Володимир Ятченко; кандидат історичних наук, завідувач відділу української етнології НДІУ, голова первинної профспілкової організації НДІУ Юрій Фігурний; кандидат історичних наук, вчений секретар НДІУ Юлія Лебедева; кандидат філологічних наук, завідувач відділу аспірантури й докторантури НДІУ Людмила Сорочук; науковий співробітник відділу філології НДІУ Юліана Шинкарик.



*Людмила Сорочук, Юрій Фігурний, Василь Чернець, Володимир Ятченко,
Юліана Шинкарик, Валентин Крисаченко*

Зустріч розпочалася о 15.30 і тривала понад дві години та проходила загалом у конструктивному руслі. Головними промовцями виступили Оксен Лісовий та Василь Чернець, проте й інші учасники активно долучалися до виваженої, а іноді й дуже гострої дискусії. Оксен Васильович розпочав свій виступ з того, що повідомив присутнім про головні напрямки реформування української освіти й науки. Оскільки МОН, на його думку, не в змозі контролювати, оцінювати й фінансувати наукові інституції, які наразі знаходяться у його підпорядкуванні, тому було прийнято рішення реорганізувати їх і перепідпорядкувати чи Національній академії наук України (далі – НАН), чи закладам вищої освіти. Оксен Лісовий повідомив, що мав розмову з керівником НАН Анатолієм Завгороднім, який категорично відмовився від можливого підпорядкування НДІУ Академії, тому МОН вирішило приєднати НДІУ до Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ). На переконання Міністра, така реорганізація збереже Інститут та значно посилить його науковий потенціал.

У свою чергу Василь Чернець розповів високопосадовцям, яким чином в умовах повномасштабної російсько-української війни дієво працює НДІУ. Зокрема, Василь Гнатович наголосив, що за останній рік Інститут провів дві міжнародні конференції, в ході яких створені експертні групи літературознавців, музикознавців, мистецтвознавців, які, за домовленістю з ЮНЕСКО, працюють над поверненням культурної спадщини України з російського світоглядного полону. В січні–лютому 2024 р. будуть названі імена українських діячів, творчість яких незаконно привласнила росія, і які,



Оксен Лісовий

за допомогою європейських структур, будуть повернуті Україні. В умовах війни було створено також 24 зарубіжні філії Інституту у провідних країнах Європи й Північної Америки, які працюють виключно на волонтерських засадах та сприяють збереженню самотності українців і підтримують активні стосунки української діаспори з материковою Україною. Також Василь Чернець зазначив: «Особливо це питання актуалізувалося під час повномасштабної агресії рашистів, коли, за різними підрахунками, Українську державу вимушено покинуло близько десяти мільйонів її громадян. На жаль, влада не завжди швидко реагує на виклики, які внаслідок різного ряду об'єктивних і суб'єктивних причин постають перед українськими біженцями, тому вчені-українознавці через представників власних філій надають їм цілу низку освітніх і гуманітарних послуг. Тому я прошу надати слово Юліані Шинкарик, яка стисло розповість пану Міністру та колегам про основні напрямки

діяльності закордонних представництв Інституту».

Юліана Василівна окреслила головний спектр координаційної роботи НДІУ, спрямованої на забезпечення базових потреб українських біженців та діаспори, які масштабувалися з початком вторгнення російських загарбників 24 лютого 2022 року, та як до вирішення цих нагальних питань долучилися філії Інституту. Зокрема, вона продемонструвала високопосадовцям відеозвернення очільниці громадської організації «Українська хата в Йорданії» Олени Смаглюк та керівниці філії НДІУ Валерії Клименко. Від імені української громади в Йорданському Хашимітському Королівстві вони попросили Оксена Лісового змінити своє помилкове рішення щодо реорганізації Інституту, оскільки його діяльність активно сприяє консолідації українців в Україні та за її межами й допомагає у боротьбі з ворогом [1].

Юліана Василівна поінформувала високопосадовців, що науковці відділу української філології НДІУ проводять

мовні тренінги. Зокрема, в листопаді 2023 року розпочав роботу тренінг «Говоримо українською», де учасниками є команда Департаменту культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради та куратори з центрів «Я – Маріуполь» по всій Україні. Заняття відбуваються в онлайн-форматі. Метою заходу є формування мовленнєвих навичок громадян України, які прагнуть якомога швидше почати розмовляти українською мовою.

Також Юліана Шинкарик розповіла присутнім про започаткований з ініціативи відділу української філології НДІУ Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна»: «Це відкритий українознавчий захід, що проводиться з метою формування національної ідентичності, визначення ціннісних орієнтирів, привернення уваги українських дітей в Україні та за її межами до Збройних сил України, які на сучасному етапі є одним із найважливіших



*Валентин Крисаченко, Юліана Шинкарик, Юрій Фігурний,
Василь Чернець, Володимир Ятченко*

елементів політичної системи суспільства і держави. На сьогодні актуалізувалося завдання поширення серед учнівської молоді інформації про українських воїнів, які стоять на захисті національних інтересів, територіальної цілісності та недоторканності кордонів України.

Завершуючи свій виступ, Юліана Шинкарик прочитала конкурсну роботу учениці сьомого класу, присвячену татові-військовослужбовцю Збройних сил України, який загинув на полі бою, захищаючи Україну.

Денис Курбатов повідомив присутнім, що наразі в Україні функціонує 306 науково-дослідних інституцій, з них 15, підпорядкованих МОН, є різнопрофільними, тому й виникла нагальна потреба у їх реорганізації. Проте, наголосив заступник Міністра, «про знищення Інституту не йдеться, ми лише намагаємося зберегти Ваш кадровий і науковий потенціал та знайти надійніше його фінансування. Тому приєднання Інституту до Київського національного університету імені Тараса Шевченка надасть йому друге дихання та допоможе реалізувати Ваші плани».

У свою чергу Юрій Фігурний, зокрема, наголосив: «Україна надзвичайно потребує реформ. Євроатлантичні прагнення українців не стануть реальністю, доки ми не проведемо системні й комплексні зміни. Але вони мають бути продумані й обґрунтовані. Ви, пане Денисе, готуючи реорганізацію Науково-дослідного інституту українознавства, мали би спочатку створити робочу групу, особисто зустрітися з директором НДІУ Василем Чернецем і ректором КНУ Володимиром Бугровим та напрацювати дорожню карту. Замість цього Ви без попереднього узгодження із зацікавленими сторонами

ввечері 06.12.2023 надсилаєте нам лист з вимогою до «12 грудня поточного року» надати Міністерству пакет документів для розроблення проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження реорганізації Науково-дослідного інституту українознавства шляхом приєднання до Київського національного університету імені Тараса Шевченка». Це так не робиться! Тим більше, ми знаємо, що в Університеті теж є великі проблеми саме із фінансуванням. Уже близько чверті століття функціонує самостійний Центр українознавства при Київському університеті. Але колись це був дуже потужний центр, він нараховував понад 30 співробітників і сумісників. Проте з часом, у зв'язку зі змінами, він почав деградувати, й тепер його статус суттєво понизився. Наразі – це Центр українознавства при філософському факультеті КНУ. Так сталося, тому що змінилося його грошове утримання і він перейшов, як і Науково-дослідний інститут українознавства, на фінансування від науково-дослідних тем та наразі вже майже другий рік не функціонує. Формально в ньому тільки рахується керівником Микола Обушний і декілька співробітників, а реально він не працює, бо нема фінансування. Тому якщо наш Інститут буде реорганізований і приєднаний до Київського університету, то, ймовірно, через рік, після завершення шести науково-дослідних робіт, від нього теж залишиться лише одна назва».

Навколо механізмів фінансування НДІУ серед учасників розмови розгорнулася цікава дискусія. Василь Чернець акцентував увагу Оксена Лісового, Дениса Курбатова й Михайла Винницького, що в умовах повномасштабної російсько-української війни Науково-дослідний

інститут українознавства є не звичайною науковою інституцією, а насамперед закладом, який активно дає відсіч гуманітарній агресії рашистів, формує сучасні ідеологічні засади Української держави, сприяє посиленню національно-патріотичного виховання українських громадян, послідовно координує зв'язок з українською діаспорою, системно допомагає вирішувати гуманітарні питання українських біженців та цілеспрямовано повертає українську культурну спадщину, привласнену рашистами. Вся ця потужна робота, наголосив Василь Гнатівич, дає право Інституту на отримання стабільного базового фінансування, незалежно від участі у міністерському конкурсі Проектів, який має стати лише додатковим джерелом надходження грошового ресурсу.

Оксен Лісовий погодився, що робота НДІУ є важливою для України, проте зазначив: «Тільки сама назва «українознавство» не дає права Вам існувати, мені насамперед треба ефективна робота! Під час війни бізнес працює значно краще від академічної науки! Мені покладали на мій робочий стіл аудиторський звіт про установи, які треба реорганізувати чи ліквідувати. Я буду це робити!».

На такі досить емоційні слова Оксена Лісового Василь Чернець спокійно відповів, що Науково-дослідний інститут українознавства є успішною інституцією, про це свідчать його реальні здобутки, а саме: НДІУ за результатами державної атестації, проведеної 23 травня 2023 року, визначається таким, що пройшов державну атестацію на три роки, за її підсумками наукову установу віднесено до II класифікаційної групи, по-перше. По-друге, 30 червня 2023 року Інститут як одну з кращих установ внесено до

Державного реєстру наукових інституцій, яким надається підтримка держави, важливо, що всі ці Свідоцтва підписав присутній на зустрічі заступник Міністра Денис Курбатов. «Невже, пане Міністре, ці «Свідоцтва» для Вас не є свідченням успішності й життєздатності нашої наукової установи?» – резонно запитав директор НДІУ.

Оксен Лісовий, продовжуючи дискусію, наголосив: «Реформи, які я роблю, не моя забаганка. Я виконую завдання Кабінету Міністрів України й звітуюся за хід їх виконання перед своїм керівництвом. Або Ви працюєте і продукуєте реальні результати, або Ви нам не потрібні. Українське військо потребує конкретних результатів. Мені потрібно сьогодні на сьогодні!»

Згодом до розмови приєднався Михайло Винницький, який наголосив, що у 2024 р. всі наукові установи, підпорядковані МОН, будуть реорганізовані, тому, «колеги, шукайте, де Вам буде комфортно». Продовжуючи цю тезу, Оксен Лісовий додав: «Реорганізуючи Інститут, ми шукаємо для Вас найкращий шлях. Якщо НДІУ залишиться при МОН, це буде дуже жорстко! Ви не витримаєте такого режиму роботи, а ми будемо позбуватися тих, хто з тих чи інших причин не буде справлятися зі своїми обов'язками. Якщо Ви розробите певну ідеологему, яку прочитають 250 тисяч, і вона буде мати певний розголос, це буде для мене результат! Якщо Ви охопите 800 осередків української діаспори – це буде результат! Якщо Ви допоможете повернути з-за кордону українців до України – це буде результат!».

Дещо понизити градус емоційної дискусії вдалося Володимирі Ятченку, який відзначив: «Маючи величезний досвід



*Юліана Шинкарик, Юрій Фігурний, Василь Чернець,
Володимир Ятченко, Людмила Сорочук, Григорій Мозолевиц*

викладацької роботи, я з кожним роком спостерігаю, як позбавлення годин у навчальному процесі, а згодом і цілковите вилучення низки гуманітарних дисциплін, зокрема етики й естетики, негативно відображається на інтелектуальних здібностях нашої студентської молоді. Тому треба обов'язково повернути українознавство як навчальну дисципліну в освітній гуманітарний простір України.

Оскільки зустріч делегації вчених-українознавців з Оксеном Лісовим тривала вже більше двох годин і Міністр поспішав у своїх справах, то голова первинної профспілкової організації НДІУ Юрій Фігурний запитав його: «Оксене Васильовичу, який же підсумок нашої першої й такої цікавої розмови?». «Ми Вам даємо тиждень на роздуми. Думайте, до кого Ви приєднаєтеся», – виважено відповів очільник МОН України.

На це директор НДІУ Василь Чернець відповів, що за цей тиждень він спільно з фахівцями-юристами опрацює пропозиції МОН, а також дочекається відповіді з

Кабінету Міністрів України на звернення колективу, який справедливо вважає, що фактичне знищення Науково-дослідного інституту українознавства в умовах війни – це антидержавницький крок і реально грає на руку ворогові.

Підсумовуючи все почуте й побачене, автор цього матеріалу зробив для себе такі висновки, які можна назвати оціночними судженнями, але які, ймовірно, будуть корисними для подальшого відстоювання колективом НДІУ права на існування як самостійної наукової установи.

По-перше, Оксен Лісовий – справжній інтелектуал і гарний оратор. Разом з тим його безапеляційність, безкомпромісність і впертість були вражаючими. Під час усієї зустрічі Оксен Васильович намагався нас вислухати, але чув він лише себе. Склалося враження, що особисто ним та його командою доля Інституту вже остаточно вирішена.

По-друге, заступники Міністра. Денис Курбатов – справжній технократ,

добре підготувався до зустрічі, володів інформацією й виважено спілкувався з вченими-українознавцями. На противагу йому Михайло Винницький яскраво проявив свою невихованість і «вишукане» безкультур'я. Спочатку він так досить своєрідно прокоментував відео, яке надіслали представники української діаспори з Йорданії: «Ви нам демонструєте листи від маргінальних людей». Хіба може так говорити державний службовець, який народився в Канаді, вихованець «Пласту», патріот-реформатор про українську діаспору?

Наостанок Михайло Винницький намагався підловити на неправді Володимира Ятченка, коли той розповідав про студентів з власного педагогічного досвіду. «У НДІУ немає студентів!» – заявив пан Михайло. Таки немає, але у нас наразі є аспіранти... Вам, шановний, треба не у смартфоні «залипати», а колеґ уважно слухати.

По-третє, керівництво МОН вирішило провести системне й комплексне реформування освіти й науки України, а, як кажуть українці, «Най Вам Бог помагає!». Однак і саме Міністерство має перетворитися на координаційний центр зі стратегії та розвитку освітянської, наукової, гуманітарної й інтелектуальної сфер Української держави. Треба не ліквідувати, навіть під виглядом реорганізації, заклади вищої освіти й наукові установи, а надати їм реальну, а не суто формальну суб'єктність, автономію та оптимальне фінансування. Нагадаємо управлінцям МОН, що найкраща українська реформа – реформа децентралізації

в Україні, коли було здійснено передачу значних повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Ось вам зразок для реформування, панове-управлінці.

По-четверте, давньогрецький інтелектуал Архімед полюбляв говорити: «Дайте мені опертя і я переверну Землю!». Сучасний український мислитель і державний діяч Оксен Лісовий просить вчених-українознавців створити ідеологему, яка зацікавить українське суспільство. Пане Міністре, є така ідеологема! Вона називається – українознавство! Якщо завдяки Вашій діяльності на посаді очільника МОН українознавство повернеться у школи, гімназії, ліцеї, профтехучилища, коледжі, інститути, академії, університети, то українська молодь стане справді українською, «руський мир» згине на українських теренах як роса на сонці, а статті вчених-українознавців будуть читати десятки й сотні тисяч громадян Української держави!

Кандидат історичних наук, вчений секретар НДІУ Юлія Лебедева здійснила фотофіксацію зустрічі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підтримка НДІ українознавства від української діаспори Йорданського Хашімітського Королівства. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OY6ggP27SH0>

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920
кандидат історичних наук,
завідувач відділу
української етнології НДІУ